

Австрійський досвід місцевого самоврядування

Візит українських міських голів до Австрії, 27 квітня – 2 травня 2009 року

Українські міські голови відвідали Австрію, Федеральну Землю Форарльберг, із навчальним візитом. Він відбувся в рамках проекту «Австрійська модель місцевого самоврядування та можливості її застосування в Україні», який впроваджує Інститут трансформації суспільства спільно з Австрійською асоціацією міст за сприяння Посольства Австрії в Україні. Мета проекту полягає в поглибленні знань українських міських голів щодо діяльності їх колег у Західній Європі, шляхів зміцнення місцевого самоврядування, розвитку ефективного муніципального господарства та підвищення активності громадянського суспільства.

Склад української делегації:

Богдан Андрій, Городнянський міський голова; **Дудко Леонід**, Дубенський міський голова; **Думин Ярослав**, Рахівський міський голова; **Корпань Олексій**, Золотоніський міський голова; **Кошарук Сергій**, Ковельський міський голова; **Михалюк Анатолій**, Баранівський міський голова; **Немировський Яків**, Новомиргородський міський голова; **Саволюк Михайло**, Могилів-Подільський міський голова; **Сафонцева Олена**, Новгород-Сіверський міський голова; **Сидор Василь**, Славутський міський голова; **Матвійчук Надія**, керівник відділу маркетингу Інституту трансформації суспільства. Делегацію очолював **Соскін Олег**, директор Інституту трансформації суспільства, керівник проекту.

Під час візиту

міські голови України вивчали австрійський досвід у таких сферах муніципального розвитку, як:

- Формування плану стратегічного розвитку міста;
- Співпраця влади та бізнесу на місцевому рівні;
- Формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку територій, створення інноваційно-технологічних парків, бізнес-інкубаторів;
- Розвиток туристичної галузі тощо.

Українських міських голів під час візиту постійно супроводжував представник Австрійської асоціації міст, колишній мер міста Ранквайль та депутат парламенту Федеральної Землі Форарльберг пан **Ханс Колер**. Нині він відповідає за трансфер ноу-хау і міжнародне співробітництво в Австрійській асоціації міст. Х. Колер декілька разів відвідував Україну: вперше – у 1992 р., вдруге – у 2006 р., після помаранчевої революції.

Пан Колер знаходиться в постійному контакті з Посольством Австрії в Україні, і щиро подякував Послу Австрії за можливість реалізувати спільний з Інститутом трансформації суспільства проект щодо налагодження практичної співпраці між українськими та австрійськими містами.

Федеральна Земля Форарльберг межує зі Швейцарією, Німеччиною та Ліхтенштейном. Понад 80% цього регіону займають австрійські Альпи, тому 80% населення зосереджено на решті 20% території долин річок Рейн та Ільв. Сьогодні рівень життя у Форарльберзі є одним із найвищих в Австрії. Окрім того, саме тут – у місцевостях Монтофон та Арльбер – розташовані два найпрестижніших у країні гірськолижних курорти, де відпочивають найбагатші люди світу.

Місто Фельдкірх

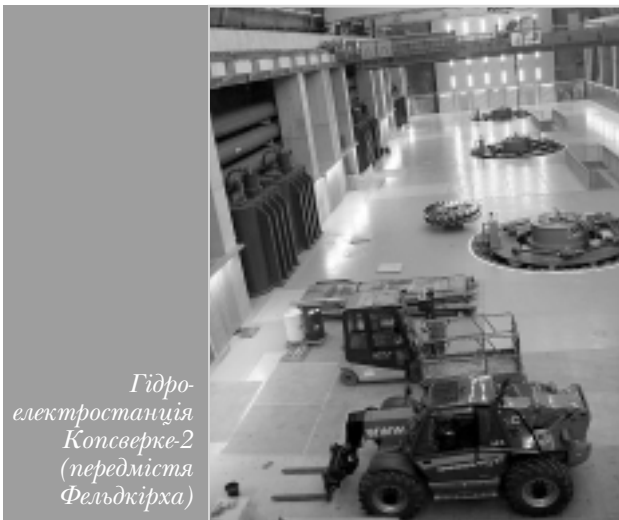
Огляд навчального візиту українських міських голів до Австрії

У перший день навчального візиту до Австрії українська делегація перебувала в місті Фельдкірх (населення 30 тис. людей), що знаходиться в Рейнській долині, Земля Форарльберг. Міським головам показали унікальний об'єкт, розташований посеред альпійських вершин, – найбільший у регіоні каскад із 10 гідроелектростанцій, одна з яких – нещодавно побудована Копсверке-2 працює безпосередньо всередині скелі. Каскад називається Ільверке і входить до муніципального концерну, що має таку саму назву. 100% власності концерну «Ільверке» (а це 25 ГЕС та всі лінії електричного сполучення в регіоні) належать громаді Федеральної Землі Форарльберг. Зазначимо, що саме гідроенергія забезпечує 70% потреб регіону в енергії, ще 17% – це біогаз, а решта 13% – імпортується. В Австрії розбудовують енергетичну систему за принципом: «Енергія, яка не використовується, не повинна оплачуватися».

Варто зауважити, що практично в усіх регіонах Австрії лінії електричного сполучення перебувають у комунальній власності федеральних земель. Виняток становить лише Земля Карінтія, де 25% цих мереж володіє Французький енергетичний концерн. Ціна на електроенергію для населення може варіюватися в різних зем-

Міські голови відвідали гідроелектростанцію Копсверке-2 у передмісті Фельдкірха

Гідро-
електростанція
Копсверке-2
(передмістя
Фельдкірха)

лях, водночас, споживачі вправі обирати будь-якого з європейських постачальників. Цікаво, що на території Землі Форарльберг і сусіднього Тіролі цей тариф є найнижчим у країні. У 2009 р. тарифи обіцяли не підвищувати. Нині кінцева ціна для населення (включно з доставкою та обслуговуванням) становить 20–23 євро-центи (близько 2,5 грн.) за 1 кіловат/годину.

Принагідно додамо, що в Австрії немає жодної атомної електростанції. Ще в 1976 р. питання про будівництво АЕС у країні було винесене на референдум, і австрійці проголосували проти такої ініціативи. Натомість, як і в Німеччині, в Австрії активно використовують енергію води й вітру – екологічно найбезпечніші та відновні джерела енергії.

Міські голови України зустрілися із головним інженером концерну «Ільверке», працівниками гідроелектростанцій, відвідали два інформаційні центри, ГЕС Копсверке-2, переглянули фільм про її будівництво (яке тривало менше 4-х років), піднялися канатною дорогою на висоту 1750 метрів та побачили одну з найбільших дамб каскаду біля австрійсько-швейцарського кордону.

У другий день візиту українська делегація відвідала один із найбільших муніципалітетів Землі Форарльберг місто Дорнбірн (проживає 40 тис. людей). Зустрічі з бургомістром міста, депутатами та експертами відбувалися в залі засідань міської ратуші. Міські голови змогли детально ознайомитися із системою місцевого самоврядування та державного адміністрування Австрії, дізнатися про діяльність об'єднань муніципалітетів на різних рівнях – від регіонального до загальноєвропейського, систему місцевих фінансів Австрії, систему брендингу міста та інструментарій маркетингової діяльності, структуру й особливості шкільної освіти Австрії, можливості середньої професійної освіти для молоді, плани інтеграції у громади емігрантів, нові форми дошкільного й позашкільного виховання дітей, програми підтримки сімей містами.

Після офіційних зустрічей з бургомістром та його командою делегація відвідала краший дитячий садок Дорнбірна і заслухала доповіді керівників відділів муніципалітету у справах освіти, сім'ї та молоді.

Увечері в замку міста Фельдкірх була організована зустріч українських міських голів із керівництвом Асоціації міст Австрії. Під час спілкування обговорювалися шляхи, форми та заходи подальшої співпраці.

Місцеве самоврядування та фінанси Австрії

Самоврядування

Австрія – федеральна держава, яку очолює Президент. У країні діє два рівні місцевого самоврядування: рівень земель (аналог українських областей) та рівень місцевих громад. Немає дискримінації прав громад залежно від кількості мешканців. Усі муніципалітети є рівними, і поділ адміністративно-територіальних одиниць на села, СМТ і міста на законодавчому рівні відсутній (хоч такі назви присутні в розмовній практиці). Відень і ще декілька найбільших міст Австрії мають особливий статус (на зразок Києва та Севастополя в Україні), але це винятки.

Держава в регіонах представлена адміністраціями земель і районними адміністраціями, що мають лише виконавчі функції, слідкують за дотриманням державного й земельного законодавства і не втручаються у справи самоврядування.

Кожна громада є не лише територіальною, а й господарською одиницею. Вона має право здійснювати власну економічну діяльність – створювати підприємства, купувати й продавати землю та майно, інвестувати у привабливі комерційні проекти в Австрії та за кордоном, відкривати рахунок у комерційному банку за власним вибором.

Голови громад (муніципалітетів) обираються прямим таємним голосуванням, так само, як і склад ради громади (від 9 до 36 депутатів). З депутатів формують міський виконком (уряд громади). Міський голова (бургомістр) призначає працівників власної адміністрації для поточної роботи й також є членом міськвиконкому. Рада громади не може звільнити з посади обраного прямим голосуванням мера міста. У виборах до місцевої ради мають право брати участь як політичні партії, так і об'єднання громадян. У цілому вибори відбуваються за пропорційною моделлю. Як мер, так і міська рада обираються на 5 років. Право голосу мають громадяни, яким виповнилося 16 років, а право обиратися – 18 років.

Місцеві референдуми можуть проводитися з будь-якого питання, яке стосується життєдіяльності громади. Якщо 1/5 населення громади порушує якесь питання, то воно виноситься на обговорення на виконкомі.

Австрія підтримує концепцію ЄС щодо збереження місцевості сільського типу і не заохочує укрупнення громад та урбанізацію.

Місцеві фінанси

В Австрії існують державні, регіональні та місцеві податки й збори. Більшість із них потрапляє до державної казни, а потім розщеплюється і повертається у певному співвідношенні на регіональний та місцевий рівні. Країна не приймає бюджет щорічно. Нині в Австрії діє «Закон про розподіл доходів державного бюджету на 2008–2013 роки». Австрійці пояснюють, що це допомагає їм краще здійснювати середньострокове планування господарської діяльності на всіх рівнях.

У 2009 р. держава реформувала систему оподаткування, знизивши податкову ставку на прибуток фізичних осіб. Тепер Уряд щорічно одержуватиме на 3 млрд. євро менше податкових надходжень. Це зроблено для підтримки населення в період економічної рецесії в ЄС.

Держказначейства в Австрії відсутні.

Принципи фінансової діяльності громад: економічність, рентабельність, доцільність витрат.

Місто як бренд

Херберт Кауфман, голова комунального підприємства з маркетингу «Штадтмаркетинг Дорнбірн» (муніципальної маркетингової агенції) міста Дорнбірн, розповів про маркетинг і брендинг міста.

Девіз міста, який одночасно є головною концепцією його позиціонування, звучить так: «Дорнбірн – місто з розвинутою економікою і високою якістю життя». Місто розглядається насамперед як економічний, а не туристичний центр, а тому його позиціонування відрізняється від багатьох інших міст.

З огляду на це визначено й напрями роботи КП «Штадтмаркетинг Дорнбірн»:

- Забезпечити платоспроможність міста, надавши стимули для розвитку окремих підприємств.
- Не допомагати укладати угоди, а створити добрі умови для розвитку співпраці в місті.

Чотири стратегічні цілі діяльності муніципальної маркетингової агенції:

1. Пошук партнерів у місті на найвищому рівні управління.

2. Постійна присутність у місцевих медіа для створення позитивного сприйняття міста серед його мешканців.

3. Самостійне фінансування діяльності агенції (розробка інвестиційних проектів, оформлення рекламних площ та ін.).

4. Використання нових технологій (прямий маркетинг, Інтернет-маркетинг) для промоушена міста.

Найкращі партнери КП «Штадтмаркетинг Дорнбірн»:

- Спілка розвитку туризму Дорнбірна;
- Установа з проведення виставок і ярмарок у місті;
- Великий торговельний центр «Месепарк»;
- Відділ зв'язків із громадськістю муніципалітету;
- Спілка підприємців Дорнбірна «Інсайт»;
- Музеї та галереї міста;
- Інші досвідчені партнери й експерти.

Плани роботи КП обов'язково узгоджуються із головою Відділу зв'язків із громадськістю муніципалітету.

Маркетингова агенція замовила розробку індивідуального стилю Дорнбірна, що включає в себе персональне оформлення документів, подарункової продукції, інших візуальних матеріалів, де представлений муніципалітет, а також розробка двох веб-сторінок міста з особливим дизайном. Зауважимо, що такий єдиноразовий комплекс послуг коштував майже 20 тис. євро.

*Ервін Моор
та
Олег Соскін*

Таким чином, наразі Дорнбірн має дві офіційні веб-сторінки: на одній із них розміщується офіційна інформація про діяльність органів місцевої влади, рішення, постанови, перелік послуг, що надаються населенню через Інтернет, а на другій – інформація про життя громади, а також туристична інформація.

Європейське самоврядування

З учасниками української делегації зустрівся пан Ервін Моор, віце-президент Об'єднання громад Федеральної Землі Форарльберг, представник Асоціації місцевих громад Австрії, бургомістр міста Вольфунд. Він відзначив, що міські голови України вперше відвідують Австрію з офіційним візитом. Пан Моор висловив особливу подяку непересічній особистості пану Хансу Колеру та професору Олегу Соскіну, директору унікальної установи Інституту трансформації суспільства, аналогів якої за функціями своєї діяльності в Австрії немає. Він погодився зі словами О.Соскіна, що до Австрії приїхали найпрогресивніші мери, готові до сприйняття нового досвіду.

Як представник Асоціації місцевих громад Австрії пан Моор зазначив, що до її складу входять фактично всі громади Австрії – 2250 з 2357. Найкрупніші з них делегують своїх представників до Комітету Регіонів Європейського Союзу. Комітет Регіонів є органом співробіт-

Під час зустрічі з керівниками міської влади Дорнбірна

ництва, який має право приймати спільні для всіх міст ЄС рішення і відстоювати їх інтереси.

Пан Моор сказав, що в будь-якій системі розподілу кошти згори вниз спускаються набагато важче, ніж піднімаються знизу вгору. Малим громадам складніше одержати доступ до відкритих фондів, у тому числі Євросоюзу, порівняно з великими. Саме тому громади об'єднуються на всіх рівнях для спільного відстоювання своїх інтересів і прав та впровадження життєво важливих проектів.

Пан Моор розповів, що на рівні Європейського Союзу існують можливості для взаємодії з країнами Східної Європи. ЄС заохочує громади співпрацювати зі своїми східними сусідами, у тому числі з Україною.

Зазначимо, що місто Вольфунд, так само, як і місто Ковель в Україні, підписало «Угоду мерів енергоефективних міст», а отже, обидва міста можуть одержувати пряму фінансову підтримку з фондів ЄС на реалізацію енергозберезувальних проектів.

Як зазначив пан Сергій Кошарук, Ковельський міський голова, ця Угода ґрунтується на концепції «три по двадцять» для міст: на 20% – збільшити використання альтернативних джерел енергії, на 20% – заощадити споживання енергії, на 20% – зменшити викиди вуглецю в атмосферу. Бюджет цієї програми ЄС дорівнює 2,5 млрд. євро. Інші українські міста все ще мають можливість приєднатися до Угоди.

Система шкільної освіти та програми адаптації іммігрантів

Мери українських міст ознайомилися із системою шкільної освіти Австрії, основи якої були закладені в 1774 р. імператрицею Марією Терезією. Доктор Роланд Андергассен розповів, що в Австрії існують державні середні школи та університети, де навчання є безкоштовним. Водночас, поряд із ними вільно працюють і розвиваються різноманітні приватні навчальні заклади.

Цікавою особливістю системи шкільної освіти є відсутність державних спортивних, музичних, художніх шкіл. Їх функцію в муніципалітетах виконують місцеві об'єднання громадян – так звані музичні, спортивні, творчі союзи, які мають високий рівень дотацій із міського й обласного бюджетів на забезпечення матеріально-технічної бази, проте фахівці зазвичай навчають там дітей на громадських засадах. Іншими джерелами

У муніципальному дитсадку Дорнбірні

ми фінансування такої діяльності є батьківські внески й спонсорство. У країні також потужно розвинута система молодіжних організацій.

Наприклад, у Дорнбірні діють 23 школи різного рівня, де навчається 4 тис. школярів. Річний абонемент на проїзд в усіх автобусах землі Форарльберг для учня коштує 17–19 євро на рік. Зазначимо, що чиста заробітна платня вчителя початкової школи (1–4 клас) без досвіду роботи становить 1,4 тис. євро. Така платня вважається в Дорнбірні недостатньою для самостійного утримання родини. На державному рівні прийнято нову програму щодо розвитку шкіл на 2009–2031 рр. В її рамках на підтримання доброї матеріально-технічної бази шкіл Дорнбірну має щорічно виділятися не менш як 5 млн. євро.

У дорнбірнських середніх школах провідною іноземною мовою для вивчення є англійська. А в гуманітарних гімназіях учні обов'язково вивчають англійську мову та латину.

Нині визначені основні виклики для системи середньої освіти в місті Дорнбірні:

- Зміна структури суспільства через ріст імміграції.
- Збільшення кількості дітей, для яких німецька мова не є рідною (в Дорнбірні таких 30%).
- Зменшення кількості учнів за останні 10 років на 10% (протягом 2007–2030 рр. прогнозується скорочення на 17%).
- Масова втрата орієнтирів і системи цінностей у родинах (негативний вплив мас-медіа, високий рівень розлучень у місті – 40% тощо).

Доктор Андергассен окремо торкнувся проблеми іммігрантів та їхньої інтеграції в громаду. Земля Форарльберг займає друге місце після Відня за кількістю іммігрантів (13% населення). У самому Дорнбірні проживають люди 90 національностей, із яких зокрема 10% – турки, 7% – вихідці із країн колишньої Югославії.

У 2003 р. Дорнбірн першим серед австрійських міст розробив схему інтеграції дітей іммігрантів у громаду. Її принципи:

- Інтеграція в суспільство – це завдання всіх рівнів управління, а не одного підрозділу.
- Іммігрант нічого у нас не віднімає, а навпаки, може й повинен вносити позитивне в життя громади й держави.
- Потрібно не тільки допомагати іммігрантам інтегруватися у громаду й вивчити мову, а й вимагати від них результату.

Головний акцент робиться на навчанні мові жінок разом із дітьми. Вартість курсу інтеграції становить 2,5 тис. євро і триває він два роки. Якщо жінка відвідала 300 годин курсу, то держава їй повертає 50% вартості. Проходження курсу інтеграції є обов'язковим для тих, хто бажає отримати громадянство Австрії. Нині 50% іммігрантів у Дорнбірні мають австрійське громадянство, інша половина поки що не ставить такої мети.

Догляд за дітьми та родинна співпраця

Члени української делегації з інтересом ознайомилися із системою догляду за дітьми та родинної співпраці, що діє в Дорнбірні. Міхаель Вальтер розповів, що в його місті, як і в Австрії загалом, існує шість форм догляду за дітьми віком від 0 до 14 років. До речі, традиційний для України дитячий садок є лише однією з них. Більшість матерів у Дорнбірні, чії діти молодші шести років, працює неповний робочий день. Окрім того,

протягом двох років після народження мати одержує державну допомогу на догляд за дитиною в розмірі 436 євро на місяць.

Місто Дорнбірн розробило «Програму сімейного зв'язку», що базується на таких принципах:

- дружня до сім'ї інфраструктура;
- стимулююча розвиток атмосфера в родині;
- високий рівень ентузіазму серед мешканців.

У рамках зазначеної Програми створено:

- муніципальний центр послуг для родини (консультативна інформація про виховання дитини, допомога в організації догляду за дітьми, стратегічне планування сім'ї);
- робочу групу міста з питань родини (збирається щотижня);
- консультаційну платформу з питань родини (залучення профільних експертів);
- концепт ігрових майданчиків (розроблені стандарти й пристрої, здійснюються перевірка безпеки й техогляд щотижня);
- порядок консультацій з родинами щодо емоційного сприйняття архітектурних форм різних будівель родинного користування (чи не викликають вони почуттів пригнічення або агресії);
- стартовий пакет догляду за немовлям при народженні;
- лист до батьків дворічної дитини (інформація про догляд і допомогу);
- подарунковий сертифікат для першокласника;
- паспорт родини (картка знижок для родини з малою дитиною);
- центр матері та дитини (для спілкування молодих матерів);
- систему опитування 9-річних дітей (що їм подобається в місті, а що і яким чином хотілось би вдосконалити);
- спільні гуртки «Місце зустрічі – дитячий садок» для батьків та дітей у дошкільних закладах;
- програму «Родинне літо у Дорнбірні» (заходи родинного відпочинку в місті, зокрема екскурсії, ігрові майданчики відкритого або закритого типу на час канікул).

У третій день візиту українська делегація відвідала австрійське місто Ранквайль (проживає 12 тис. людей). Її привітно приймав бургомістр пан Мартін Суммер. Він

Панорама міста Ранквайль

розповів, що Ранквайль, який колись був містом фруктових садів, нині став іще й серйозним промисловим центром, значно підвищивши рівень життя своєї громади. Як і міський голова Могилів-Подільського Михайло Саволук, бургомістр Мартін Суммер займається бджільництвом. Всього у Ранквайлі є 19 бджолярів, розташовано 150 вуликів.

У Ранквайлі міські голови ознайомилися із роботою приміського транспорту, системою розселення і землекористування на рівні громади, методами будівництва соціального житла на базі енергозберігаючих технологій; відвідали соціальне помешкання й проїхалися в автобусі міжміського сполучення. В рамках культурної програми українці відвідали костел Діви Марії, більше подібний до середньовічного замку на верхів'ї скелі, де зберігаються мощі Святого Бенедикта.

Завдання асоціацій місцевого самоврядування Австрії

Члени української делегації зустрілися з одним із безпосередніх організаторів візиту паном Александром Лезігангом, заступником голови з міжнародних відносин Асоціації міст Австрії (АМА). Він розповів, що в країні діють дві асоціації суб'єктів місцевого самоврядування – Асоціація міст Австрії та Асоціація місцевих громад Австрії. Обидві Асоціації представляють Австрію в Європейському Союзі.

До складу АМА входять 238 середніх і 13 великих міст Австрії, включно із Віднем. Загалом у рамках цієї Асоціації об'єднано 55% населення країни.

Членами Асоціації місцевих громад Австрії є 2250 громад, що становить 75% населення країни, проте до її складу не входять найбільші міста Австрії. Усі великі міста Федеральної Землі Форарльберг – Брегенс, Фельдкірх, Дорнбірн – мають подвійне членство.

Серед форм співробітництва і підтримки в рамках Асоціації міст Австрії особлива роль належить щорічному з'їзду міст – членів АМА. Під час цього засідання відбувається обмін досвідом між громадами різних земель, презентація нових проектів. Бургомістри більших міст представляють менші навколишні громади, таким чином поглиблюючи взаємне порозуміння і кооперацію.

Важливими завданнями Асоціації міст Австрії, за словами пана А. Лезіганга, є також представлення інтересів міст на міжнародному рівні та лобювання законодавчих ініціатив громад на національному рівні.

Міський і міжміський транспорт муніципалітетів

Українські міські голови мали можливість поспілкуватися з паном Йозефом Матісом, головою Об'єднання громад з питань громадського пасажирського транспорту, який уже 29 років працює бургомістром міста Цвішен-вассер. Темою зустрічі були транспортні проблеми.

Пан Й. Матіс розповів, як відбувалася реалізація проекту з налагодження якісного транспортного сполучення між різними громадами Форарльберга. Відносно мала відстань між муніципалітетами у Форарльберзі дозволяє легше організувати співпрацю, ніж в українських областях, які займають великі території. Він відзначив, що серед усіх земель Австрії Форарльберг має найвищий ступінь децентралізації, а це не тільки багато прав, а й більше роботи.

Біля фотогалереї мерів міста Ранквайль.
О. Соскін (ліворуч), А. Лезганг та Х. Колер

Щодо організації міжміського сполучення Землі пан Матіс розповів, що приватні перевізники, які обслуговують різні за пасажиропотоком маршрути, міняються кожного дня для вирівнювання їх щомісячних прибутків від перевезень. Складання графіку роботи автобусів і розробку маршрутів здійснює Об'єднання громад з питань громадського пасажирського транспорту.

Хоча залізничне сполучення в Австрії регулюється на державному рівні, Рада Землі Форарльберг одержала виняткове право самостійно регулювати залізничні перевезення всередині Землі та з прикордонними територіями Швейцарії, Німеччини й Ліхтенштейну, що з ними межує Форарльберг.

Сума річного проїзного на території всієї Землі автобусом або залізницею складає 574 євро.

Розселення і землекористування громад

Доктор Вільфрід Берч, керівник служби планування системи розселення і землекористування Уряду Федеральної Землі Форарльберг, розповів, що для початку нового будівництва, дарування, продажу або поділу будь-якої земельної ділянки в Австрії потрібен дозвіл на це місцевої територіальної громади. Іноземцю, який не є громадянином ЄС, украї важко купити землю під будівництво. Землі, що належать громаді або області, зазвичай не продаються, а тільки надаються в оренду.

У залі засідань муніципалітету Ранквайль

Для спільного вирішення питань розміщення великих підприємств, уникнення конфліктів інтересів різні громади налагоджують роботу спільної геоінформаційної системи. У регіональному плануванні територій враховуються такі аспекти, як розміщення будинків, промислових зон, транспортної інфраструктури, рекреаційних зон відносно нових об'єктів.

На завершення доктор В. Берч зазначив, що Рейнська долина позиціонує себе як регіон, який постійно вчиться новому.

Соціальне житло

Доктор Ханс-Петер Лоренц, керуючий справами некомерційного комунального підприємства «Вогевосі» Землі Форарльберг, розповів українським міським головам про будівництво соціального житла на базі енергозберігаючих технологій. Таке будівництво корелюється із важливим принципом життя в регіоні: «Здобувай стільки власності, скільки можливо, і оренду стільки, скільки необхідно».

В Австрії діє 196 компаній із будівництва соціального житла. «Вогевосі» є найбільшою із чотирьох, які діють у Землі Форарльберг.

Сфери діяльності КП «Вогевосі»:

- будівництво нових будинків;
- підтримка експлуатації орендованого житла;
- реконструкція побудованих раніше (переважно у 1970-х рр.) будинків з урахуванням можливостей економії енергії.

Джерела фінансування нових проектів:

- безвідсоткові позички на регіональному рівні (строком до 60 років);
- власний капітал (прибуток від діяльності, який реінвестується);
- внески майбутніх винаймачів помешкань;
- кредити комерційних банків.

Як комунальне підприємство «Вогевосі» зобов'язане будувати житло там, де визначила громада, бо інакше втратить свою ліцензію. Капітал фірми прив'язаний до її цілей. Вона керується принципом покриття видатків: оренда житла не повинна бути меншою собівартості, але не може й суттєво перевищувати її. Порівняно з приватними забудовниками, які планують здати житло в оренду, у компанії типу «Вогевосі» є лише одна перевага: вони звільнені від податку на прибуток корпорації (а він складає 25%). Норми прибутку компанії: до 3,25% у

Соціальне житло з сонячними батареями в місті Ранквайль

сфері управління майном; до 12% у сфері будівництва житла. Накопичення власного капіталу дозволяє уникнути банківських кредитів і зменшити обсяги безвідсоткових регіональних позичок.

Житло серед малозабезпечених розподіляє громада. Якщо людина вже має власність, вона не може претендувати на соціальне житло. Такі квартири не продаються, а лише надаються в оренду згідно з угодою на 3–10 років.

КП «Вогевосі» у своїй діяльності сповідує принцип високої якості та низьких витрат. Від 2007 р. компанія будує об'єкти за енергозберігаючими технологіями. В результаті будинок споживає не більше 15 кіловат/годин енергії за рік на 1 кв. метр площі.

У четвертий день візиту українські міські голови відвідали один із двох найпрестижніших альпійських гірськолижних курортів Австрії – місто Лех (проживає 1,5 тис. людей, площа – 90 км²). Воно розташоване в горах на висоті майже 2000 метрів над рівнем моря. Хоч зимовий лижний сезон завершився в першій половині квітня, гірськолижні траси все ще покривав шар чи не останнього цієї весни свіжого альпійського снігу. Місто було спокійним і привітним, відпочиваючи від напливу туристів до середини червня – офіційного початку літнього туристичного сезону.

Обов'язкова програма цього дня передбачала відвідання заводу з переробки біомаси, вивчення тем економічної диверсифікації регіону та збільшення туристичної привабливості міста.

Лех: мала громада як великий туристичний центр

Гостей із України особисто супроводжував бургомістр Леха пан Людвіг Муксель. Він розповів, що протягом року Лех відвідує 1 млн. 100 тис. туристів і ще 1 млн. людей приїждить до Леха, не зупиняючись на ночівлю. Кількість ночівель за рік складає 8 млн. У місті розташовано 70 тис. ліжок-місць, з них 40 тис. – у готелях, 30 тис. – квартири або кімнати у приватному секторі. 80% туристів відвідує Лех саме взимку, тому місто планує диверсифікувати свої туристичні пропозиції та побудувати аквапарк, щоб привабити більшу кількість людей у теплий сезон. Більшість готелів у місті – п'яти- й чотиризіркові, тризіркових і нижче налічується менш як 20%. Зазначимо, що туристи в Леху переважно німецькомовні, з них 60% складають власне німці, 20% – австрійці, 15% – швейцарці, 2% – росіяни.

Пан бургомістр підкреслив, що екологія в туризмі – неодмінна складова його успіху. Тому громада підтримує високі стандарти чистоти повітря й питної води.

Альтернативні форми теплопостачання

Бургомістр міста Лех пан Людвіг Муксель, окрім виконання своїх основних функцій, на громадських засадах відповідає за діяльність трьох міських опалювальних заводів, які працюють на біомасі. Він особисто показав ці об'єкти українським міським головам та розповів про принципи їх роботи.

З 1999 р. в місті працює підприємство «Біомаса – близьке теплопостачання». Під час його створення світові ціни на нафту були значно нижчими за сьогоднішні й становили \$12 за барель. А ціна на газ, як відомо, безпосередньо залежить від ціни на нафту. Та-

Члени української делегації у місті Лех

ким чином з'ясувалося, що альтернативне теплопостачання для Леха є ще більш вигідним, ніж прогнозувалося. В рамках проекту було прокладено 15 км попередньо ізольованих трубопроводів гарячої води, оснащених сигналізацією. Тепловтрати тут складають лише 3–4% (для порівняння: в Україні тепловтрати сягають 30%).

Завод, який відвідала українська група, розрахований на два котли, один із яких працює на щепі (10 мВт на рік), а другий – на мазуті (18–19 мВт на рік). Завод має свій підземний склад для біомаси (щепи) об'ємом 5 тис. м³. Проект здійснили спільно концерн гідроелектростанцій «Льверке» та громада міста Лех. Інвестиція в будівництво заводу склала 12 млн. євро (по 1/3 коштів від громади, держави й майбутніх споживачів). Два заводи дозволяють Леху економити щорічно понад 6 млн. літрів мазуту. Нині 223 будинки в місті (як готелі, так і приватний сектор) одержують тепло від заводу, а в 1999 р. їх було лише 70. Ціна за 1 кВт енергії для споживачів становить 68 євроцентів (близько 7 гривень).

Заводи на біомасі в Леху не виробляють електричну енергію, а лише теплову. Однак відомо, що в разі потреби тепла енергія може бути легко трансформована в електричну, що потребуватиме незначних витрат. Зазначимо, що опалювання на біомасі починає запроваджувати й ряд українських міст. Зокрема, чотири котельні на біоматеріалі вже працюють у місті Ковелі, дві – у місті Дубно.

На пункті керування заводу з переробки біомаси в муніципалітеті Лех

Місто Лех у серці Альп

Підтримка туристичної привабливості регіону

Пан Гаральд Моосбруггер, керівник відділу економіки Федеральної Землі Форарльберг, розповів членам української делегації про особливості регіонального розвитку туристичної галузі та програму щодо стимулювання її розвитку. Концепція розвитку Землі передбачає підтримку туризму в горах і розвиток промисловості в Рейнській долині.

На туризм припадає 14% ВВП Землі Форарльберг. Сьогодні тут відпочиває 80% німецькомовних туристів, 56% з яких – німці. Водночас регіон намагається урізноманітнити національний склад відпочивальників, щоб зменшити залежність від німецького сусіда, а також збільшити кількість пропозицій літнього та зимового відпочинку для максимального задоволення потреб туристів.

Земля робить маркетинг регіону Форарльберг як одного цілого, і саме він, а не окремі громади, є головним туристичним брендом на міжнародному рівні. Цікаво, що, згідно з домовленостями, до нього відносять також деякі громади сусідніх регіонів. У цілому під брендом «Форарльберг» сьогодні розуміють шість гірськолижних районів Австрії. За словами пана Моосбруггера, практика довела неефективність одиничного міжнародного брендингу. Справжнє зростання туристичної привабливості окремих міст можна найкраще досягти саме через

спільну діяльність громад у цій сфері. Їх дії координує Туристична асоціація Форарльберга.

За статистикою, в нинішніх економічних умовах вкладення коштів у туризм дає більший приріст робочих міст і довгострокову стабільність на відміну від промисловості, яка досить легко переміщує свої заводи в регіони з дешевшою робочою силою та ресурсами. Туризм є стратегічною галуззю економіки Форарльберга, сказав пан Моосбруггер, саме тому на регіональному рівні протягом останніх кількох років упроваджується Програма посиленого сприяння туристичному розвитку, спрямована на покращення інфраструктури, заохочення будівництва готелів, відкриття нових приватних магазинів і кафе.

Підсумки навчального візиту

Під час заключної зустрічі за участю членів української делегації, пана Ханса Коллера та Александра Лезіганга – представників Асоціації міст Австрії, було підбито підсумки візиту. Кожен з його учасників висловив своє бачення подальшої реалізації спільного проекту, а також вдячність професору Олегу Соскіну, директору Інституту трансформації суспільства, ідейному натхненнику й організатору проекту з української сторони, та Послу Австрії в Україні, під безпосереднім патронатом якого відбувалася підготовка візиту. Особливо підкреслювалася роль Асоціації міст Австрії, яка зробила практично можливою реалізацію навчального візиту до Австрії українських міських голів.

Учасники проекту намітили конкретні напрями та сфери його продовження як у сфері вдосконалення структур місцевого самоврядування в Україні й приведення його у відповідність до європейських стандартів, так і в конкретних галузях житлово-комунального господарства, серед яких: будівництво енергоощадного житла, застосування альтернативних джерел сонячної енергії та біомаси, вдосконалення системи комунального транспорту, туризм, догляд за дітьми дошкільного віку, запровадження нових для України типів навчальних закладів.

Планується за участю Асоціації міст Австрії та пулу австрійських експертів з питань місцевого управління розробити пілотні проекти для півів українських міст за цікавими для них напрямками.

Організатори підкреслили важливість не лише зовнішнього маркетингу міста і його присутності в медіа, а й внутрішнього маркетингу серед мешканців територіальної громади, потребу активізації їх участі в щоденному житті міста.

У цілому всі члени української делегації звернули увагу на високий рівень авторитету австрійських бургомистрів (а українські мери поспілкувалися із шістьма з них), ефективність і чіткість їх роботи, а також значний ступінь консолідації громад й співпраці між ними. Австрійські міста використовують свою автономію для спільного розвитку та неперервного покращення рівня життя своїх мешканців.

Надія Матвійчук,

керівник відділу маркетингу
Інституту трансформації суспільства

Українська делегація у Відні